

AHOLI MIGRATSIYASINING O'RGANISH BORASIDAGI ILMIY YONDASHUVLAR

Dilshoda Turg'unboyeva Azamjon qizi

Andijon davlat universiteti Geografiya
(o'rganish obyekti bo'yicha) mutaxassisligi
magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada aholi migratsiyasiga bog'liq bo'lgan o'rganishlar ilmiy izlanishlar va tadqiqot o'tkazgan olimlarning fikr mulohazalari aholi migratsiyasidagi yondashuvlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: migratsiya, migrant, davlat, inson, xalqaro tashkilot, Aholi migratsiyasi, ichki migratsiya, tashqi migratsiya, mayatniksimon migratsiya, xalqaro migratsiyasi.

Abstract: In this article, studies related to population migration, scientific research and opinions of scientists who conducted research, approaches to population migration are highlighted.

Key words: migration, migrant, state, human, international organization, population migration, internal migration, external migration, pendulum migration, international migration.

Аннотация: В данной статье освещены исследования, связанные с миграцией населения, научные исследования и мнения ученых, проводивших исследования, подходы к миграции населения.

Ключевые слова: миграция, мигрант, государство, человек, международная организация, миграция населения, внутренняя миграция, внешняя миграция, маятниковая миграция, международная миграция.

Xalqaro maydonda globallashuv jarayonlarining tobora shiddat bilan rivojlanib borishi bugungi kunda inson huquqlarining, erkinligining muhofaza qilish hamda uning kafolatlarini kuchaytirish masalasi dolzarb vazifaga aylanib bormoqda. Har bir shaxsning o'z davlat hududida, butun jahon bo'ylab ko'chib yurishi, yashash joyini to'sqinliklarsiz o'zgartira olish huquqining mustahkamlanib borishi inson huquqlarining mavjudligi va amalda ta'minlanganligi inson

erkinligini belgilovchi muhim ijtimoiy-siyosiy mezonlardan biri bo'lib bo'lib xizmat qiladi.

Aholining yashash joyini o'zgartirish maqsadida bir joydan ikkinchi joyga ko'chishi (xarakati) aholi migratsiyasidir. Bazan adbiyotlarda aholining qishloqdan shaxarga yoki aksincha shaxardan qishloqqa borib ishlab qaytishini mayantiksimon migratsiya deb ataladi. Bu to'g'ri emas albatta. Chunki qishloqdan shxarga yoki shxardan qishloqqa ishga kelib kechqurun uyga qaytishda, migratsiyaqning eng muxim sharti bajarilmaydi- aholi yashash joyi o'zgartirilmaydi. Shuning uchun bu jarayonning aholining mayantiksimon xarakati deb atash muvofiqdir. Demograflar orasida haligacha migratsiya demografiyaning predmeti hisoblanishi yoki mustaqil fanligi to'g'risida bahslar davom etib kelmoqda. Migratsiyani demografiyaning bir tarkibiy qismi sifatida ko'rilishiga qarshi bo'lgan demograflarning keltiradigan asosiy dalili shundan iboratki, migratsiya dunyo aholisining umumiy soniga hech qanday ta'sir o'tkazmaydi, chunki u doimo nolga teng, ya'ni immigrantrlarning soni emigrantlar sonida teng. Professor V. A. Iontsevning fikriga ko'ra, migratsiya aholining takror barpo bo'lishiga bevosita ta'sir o'tkazishi mumkin, ya'ni demografik jarayon sifatida faqatgina ko'chishlar yoki qaytmaydigan migratsiya shaklida yuzaga chiqishi mumkin va faqat ushbu shaklda u demografiya predmetiga bevosita kiradil Migratsiya demografik jarayonlarga bevosita ta'sir o'tkazishi bilan birga, u mamlakatning demografik rivojlanishiga ham bilvosita ta'sir o'tkazishi mumkin¹. [1, 49]

Demografik va ijtimoiy o'zgaruvchilar, asosiy jarayonlar. Bir necha ming yillar oldin, migratsiya haqidagi ma'lumotlar haqiqatan ham kam bo'lgan bir paytda, biz asosan muhojirlarning yashash joylariga kelishi va ba'zan faqat kelishlari haqida bilamiz. Mo'g'ulistonning Xyong-Nu va Kamerun o'rmonlarida kuzatilgan Hunlar va Bantularida ham shunday bo'lgan. Keyinchalik o'rganish natijasida bunday dastlabki muhojirlarning kelib chiqish joylari va traektoriyalarini aniqlash mumkin edi. Migratsiya jarayonlarining boshqa tafsilotlari yanada murakkab tahlilni talab qiladi. Tilshunoslik, arxeologiya,

antropologiya, genetika va kimyodagi usullar migratsiya tarixini qayta tiklashda yordam berishi mumkin (Lucassen, Lucassen, and Manning 2010). Keyingi bo'limda tasvirlangan so'nggi vaqtlar uchun maxsus migratsiya nazariyalari ushbu usullar bilan bog'lanishi mumkinligiga umid qilish mumkin.

"Jahon tarixidagi migratsiya migratsiya haqidagi yozilgan eng inqilobiy va innovatsion tadqiqotdir. Bu nafaqat insoniyat jamiyatlari uchun tizimli migratsiya ekanligini ko'rsatibgina qolmay, balki o'quvchiga uning turli ifodalarini (bosqinchilar, mustamlakachilar, musofirlar va sayohatchilar) tushunish imkonini beradi.) va ularning vaqt o'tishi bilan ijtimoiy o'zgarishlarga ta'siri. Bundan tashqari, uni harakatchanlik va odamlarning o'zaro ta'siri ob'ektivi orqali muqobil va chinakam global tarix sifatida o'qish mumkin."

Leo Lukassen, Xalqaro ijtimoiy tarix instituti direktori, Niderlandiya

Bundan tashqari, ushbu nashr 1980 yildan 2050 yilgacha bo'lgan davrga bag'ishlangan yangi bobni o'z ichiga oladi. Unda 1980 yildan 2020 yilgacha turli toifadagi muhojirlar sonining o'zgarishi va bu o'zgarishlarning sabablari ko'rsatilgan. Keyin u kelgusi 30 yil ichida aholi va migratsiyani bashorat qilib, o'sib borayotgan shaharlarni, tropiklarda o'sib borayotgan aholini va potentsial ko'p sonli muhojirlarni ta'kidlaydi. Iqlimdagi ofatlar yangi migratsiyaning asosiy sababi bo'ladi. Iqlim o'zgarishiga siyosiy va ijtimoiy javoblar, ehtimol, shifo bo'lishi mumkinligi aniq emas, lekin bir xil darajada tashvishli bo'ladi. iqlim o'zgarishini kuchaytiradi. Dunyo tarixida har bir davrda migratsiyaning ajoyib voqealari mavjud. So'nggi ellik yil ichida dunyoning har bir burchagida qishloqdan shaharga ko'chish shahar aholisining ulushini insoniyat aholisining beshdan bir qismidan yarmidan ko'prog'iga ko'payishiga olib keldi. Ilgari qishloqda bo'lgan inson hayoti endi asosan shaharga aylandi. Yigirma milliondan ortiq aholisi bo'lgan shahar hududlariga Tokio, Mexiko, Nyu-York, Bombay, Istanbul, San-Paulu va Jakarta kiradi: ulardan faqat Tokio va Istanbul 1800 yilda 100 000 aholiga ega edi. Biz "qadimiy" deb ataydigan davrlarda, ikki ming yildan ko'proq vaqt oldin, yunon dengizchilari O'rta er dengizi va Qora dengizlar bo'ylab

gullab-yashnayotgan savdo koloniyalarini yaratdilar; ularning ortidan Rim atrofdagi yerlarni buyuk imperiyaga aylantira oldi. Bu va undan oldingi asrlarda quruqlikdagi migratsiya ikki yirik subkontinentning madaniyatini asta-sekin o'zgartirdi: hind-evropa tillarida so'zlashuvchilar Markaziy Osiyodan Eron va Shimoliy Hindistonga tarqaldi, Bantu tillarida so'zlashuvchilar esa hozirgi Nigeriya va Kamerundan ko'plab mamlakatlarga ko'chib o'tdi. Markaziy, sharqiy va janubiy Afrika mintaqalari. Uzoq vaqtlarda Afrikadan Homo sapiensning butun Sharqiy yarimsharda tarqalishi - eng ajoyib va ehtimol oltmish ming yil oldin - Avstraliya va Yangi Gvineyaga joylashish uchun suvlar bo'ylab sayohatlarni o'z ichiga oladi.

Xulosa

Olimlar migratsiyaning o'tmishi haqida ko'p ma'lumotlarga ega bo'ldilar, ayniqsa so'nggi tadqiqotlarda. Bugungi dunyoda o'zgarib borayotgan barcha narsaga qaramay, ba'zi eski naqshlar ko'rinib turibdi. Odamlar misli ko'rilmagan o'sish bilan to'lib ketgan bo'lsa-da, hanuzgacha suv bo'ylab to'planishadi. Yerlar va suvlar ishg'ol intensivligi bilan ifloslangan bo'lsa ham, biz suvdan ham, quruqlikdan ham yangi resurslar qazib olishga intilamiz. Farqlardan biri shundaki, odamlar havoga kirish imkoniyatiga ega bo'ldilar: havo transporti va tez yer usti transportining rivojlanishi bilan daryolar va dengizlar odamlarni tashish uchun kamroq markaziy bo'lib qoldi, ammo ular yuklarni tashish uchun ahamiyatli bo'lib qolmoqda. Har bir avlodagi yoshlarning ba'zilari hali ham o'z uylarini tark etib, joylashadilar, chunki qisqa vaqt yoki uzoq vaqt, ular yangi urf-odatlar va yangi narsalarni o'rganishlari kerak bo'lgan jamoalarda tillar bilan til topishadi. Kichik jamoalar uchun bu harakatlar muhojirlarni qabul qilishi shart emas katta masofalar bo'ylab.

Ammo ba'zi til jamoalari juda katta bo'lib qoldi o'zaro hamjamiyatning ma'nosini anglatuvchi millionlab odamlarni o'z ichiga oladi migratsiya va uy-jamoa migratsiyasi o'zgarmoqda, chunki odam bo'ylab sayohat qilish mumkin

Braziliya yoki AQSh yoki Rossiya va hali ham bir xil milliy hamjamiyatda bo'lish. Shunga qaramay, bizning migratsiyalarimizning geografik doirasi kengaygan bo'lsa ham, bizning asosiy tabiatimiz odatlar o'zgarishsiz qoladi. Boshqa davlatga ko'chib o'tish ba'zi odamlar uchun doimo qiziqish uyg'otgan turli jamiyat; yangi tillar va urf-odatlarini o'rganish ishlari olib keladi yangi g'oyalarni ishlab chiqishda ishonchli qo'shimcha mahsulidur.

Bizning uzoq tariximizda odamlar yoshlik, madaniyatlararo odatlarga tayangan. Migratsiya nazariyasi va munozaralar Patrik Menning va Tiffani Trimmerlar olib brogan izlanishlari natijadi yozgan kitobida shunday deb ta'kidlab o'tadilar: "Bu kitob uzoq tariximiz davomida insonlar migratsiyasining davomiyligini ta'kidlaydi. Bu vaqt va makon bo'ylab migratsiya jarayonlari va funktsiyalarining o'xshashligini ta'kidlaydi. Migratsiya nazariyalarining aksariyati o'tgan asrdagi migratsiya oqimlariga e'tibor qaratgan bo'lsa-da, biz ushbu ilovada migratsiya nazariyasini butun insoniyat tarixiga qo'llash mumkinligini ko'rsatishga harakat qilamiz. Buning uchun migratsiya bir vaqtning o'zida umumiy va aniq bo'lgan tarzda tavsiflanishi va belgilanishi kerak. Migratsiyaning ko'plab nazariyalari, ayniqsa, tahlilchi nuqtai nazari bilan bog'liq bo'lsa, o'z qiymatini saqlab qolishini ta'kidlaymiz. Qaysidir ma'noda yangi nazariyalar eskilarini almashtirdi yoki ularning terminologiyasini yangiladi; boshqa yo'llar bilan yangi nazariyalar ko'p o'lchovli migratsiya tarmog'ining hali o'rganilmagan joylariga e'tibor qaratilayotgan hududlarga qo'shildi. Migratsiyaning hech bir nazariyasi boshqa barcha nazariyalarni almashtira oladigan darajada keng qamrovli bo'lishi mumkin emas."

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Dilshoda Turg'unboyeva – Tashqi mehnat migratsiyasining demografik jarayonlarga ta'siri (BMI) Andijon 2023 49 bet
2. Зайончковская Ж.А. Миграция населения из стран Центральной Азии. В книге: Трудовая миграция в Республике Узбекистан: Социальные, правовые и гендерные аспекты. – Ташкент: Программа развития ООН в Узбекистане, 2008. – С.13.

3. Парманов Ф.Я. Миграция жараёнларини бошқаришда инсон омили. // Социология фанлари номзоди диссертация автореферати. – Т., 2012.
4. Ўзбекистон Республикаси иқтисодий–ижтимоий тараққиётининг мустақиллик йилларидаги (1990 – 2010 йиллар) асосий тенденция ва кўрсаткичлари ҳамда 2011 – 2015 йилларга мўлжалланган прогнозлари: статистик тўплам. – Т.: «Ўзбекистон» НМИУ, 2011.